

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM ARCHEOLOGICZNE
„THE MESOLITHIC IN EUROPE” — WARSZAWA,
7—12 MAJA 1973 R.

Prawie czterdzieści lat minęło od chwili opublikowania pierwszej nowoczesnej syntezy mezolitu europejskiego, pióra prof. J. G. D. Clarka (*The Mesolithic Settlement of Northern Europe*, Cambridge 1936). Od tego czasu dokonano w badaniach mezolitu europejskiego znacznego postępu, nikt jednak jak dotąd nie podjął ponownie próby syntezy, choć opublikowano opracowania obejmujące znaczne części kontynentu (np. C. Barrière — Europa zachodnia, S. K. Kozłowski — środkowa, N. O. Bader — wschodnia). Wyodrębniona już, stale rosnąca kadra specjalistów nie znajdowała możliwości bardziej stałych i zorganizowanych kontaktów. Te właśnie powody nasunęły nam myśl, by planowane na rok 1973 Ogólnopolskie Sympozjum Mezolityczne przekształcić w imprezę, która objęłaby swym zasięgiem cały kontynent. Tak zaprojektowany kształt przyszłego międzynarodowego spotkania zakładał przede wszystkim funkcję informacyjną tego pierwszego w dziejach archeologii Międzynarodowego Sympozjum Mezolitycznego.

Patronat nad organizacją Sympozjum objął Rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr Zygmunt Rybicki, a współorganizatorem został Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego. Bezpośrednim organizatorem stała się Katedra Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej Uniwersytetu Warszawskiego. Na czele Komitetu Organizacyjnego stanęli prof. dr Waldemar Chmielewski i doc. dr Stefan Karol Kozłowski.

Prace przygotowawcze rozpoczęły się prawie dwa lata przed planowanym terminem spotkania. Idea zwołania Sympozjum spotkała się na ogół z bardzo pozytywną reakcją większości badaczy mezolitu, którzy wyrazili chęć uczestniczenia w spotkaniu i wygłoszeniu referatów.

Przed konferencją przygotowano tom sympozjalny, którego redaktorem został Stefan Karol Kozłowski¹. Publikacja zawiera 30 artykułów; są to bądź pełne teksty referatów, bądź ich skróty. Oto tytuły poszczególnych artykułów:

S. K. Arora (RFN) *Mittelsteinzeitliche Formengruppen zwischen Rhein und Weser*; Z. Bagniewski (Polska), *Das Mesolithikum in Niederschlesien*; J. Barta (Czechosłowacja), *Le Mésolithique en Slovaquie*; E. Brinch Petersen (Dania), *A Survey of the Late Palaeolithic and Mesolithic of Denmark*; G. M. Burow (ZSRR), *Die mesolithischen Kulturen im aussersten europäischen Nordosten*; M. Czarnecki (Polska), *West Pomeranian Mesolithic*; V. Geupel (NRD), *Zur*

¹ S. K. Kozłowski (red.), *The Mesolithic in Europe*, Warsaw University Press 1973.

Kenntnis des Mesolithikums im Süden der DDR; B. Ginter (Polska), Remarks on the Origin of Some Mesolithic Cultures in Poland; P. L. Gouletquer (Francja), Decouverte d'une nouvelle industrie mésolithique en Bretagne Occidentale; B. Gramsch (NRD), Das Mesolithikum in Mecklenburg und Brandenburg — zeitliche Gliederung und Formengruppen; R. M. Jacobi (Wielka Brytania), Aspects of the „Mesolithic Age” in Britain; M. Kobusiewicz (Polska), Les outils du groupe des haches taillées dans le Mésolithique en Pologne; L. W. Kolcow (ZSRR), Niekotoryje problemy mezolita Wołgo-Okskiego międzudreczja; W. F. Kopytin (ZSRR), Nowyje dannyje po mezolitu jugo-wostocznoj Bełorusii; J. K. Kozłowski (Polska), The Problem of the so-called Danubian Mesolithic; S. K. Kozłowski (Polska), Introduction to the History of Europe in Early Holocene; L. Larsson (Szwecja), Some Problems of the Mesolithic Based upon the Finds from the Raised Bog Ageröds Mosse; I. Loze (ZSRR), Mesolithic Art of the Eastern Baltic Region; R. R. Newell (Holandia), The Post-Glacial Adaptations of the Indigenous Population of the Northwest European Plain; E. Niesiołowska-Śreniowska (Polska), The Problem of the Mesolithic Traditions in the Neolithic Cultures of Poland; T. Douglas Price (USA), A Proposed Model for Procurement Systems in the Mesolithic of Northwestern Europe; A. Prinke (Polska), A Note on the Mesolithic of Eastern Great Poland and Kuiavia; R. Rimantienė (ZSRR), Die Herkunft der mesolithischen Industrie in dem Bereiche des Neman (Nemunas)-Flussbassins; J. G. Rozoy (Francja), The Franco-Belgian Epipalaeolithic; D. I. Telegin (ZSRR), Pozdni mezolit Ukrainy; R. Tringham (USA), The Mesolithic of Southeastern Europe; S. Welinder (Szwecja), Mesolithic Sites with Flint in Eastern Middle Sweden; H. Więckowska (Polska), Outline of the Division of Cultures of the Polish Mesolithic; R. Wyss (Szwajcaria), Zur Problemkreis des schweizerischen Mesolithikums; F. Zagorskis (ZSRR), Das Spätmesolithikum in Lettland.

Sympozjum odbyło się w dniach od 7 do 12 maja 1973 r., w lokalu Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Warszawie. Ostatecznie wzięło w nim udział 45 osób, nie licząc organizatorów, w tym 25 badaczy zagranicznych, a to: dr R. Desbrosse (Paryż), P. Gouletquer (Brest), J.G. Rozoy (Charleville-Mézières), dr P. Woodman (Belfast), dr R. R. Newell (Groningen), dr R. Wyss (Zurych), doc. dr W. Taute (Tybinga), dr S. K. Arora (Kolonia), dr B. Gramsch (Poczdami), doc. dr D. Mania (Halle/Saale), V. Geupel (Drezno), doc. dr S. H. Andersen (Aarhus), E. Brinch Petersen (Kopenhaga), N. Sirakow (Sofia), doc. dr S. Welinder (Lund), L. Larsson (Lund), dr J. Wigforss (Göteborg), dr S. Vencl (Praga), dr L. W. Kolcow (Moskwa), dr F. Zagorskis (Ryga), dr I. Loze (Ryga), prof. dr R. Tringham (Cambridge — USA), J. Odell (Cambridge — USA), B. Voytek (Cambridge — USA), T. D. Price (Ann Arbor — USA), doc. dr J. K. Kozłowski (Kraków), dr B. Ginter (Kraków), A. Ginter (Kraków), B. Drobniwicz (Kraków), S. Kowalski (Kraków), W. Morawski (Kraków), A. Prinke (Poznań), dr M. Kobusiewicz (Poznań), M. Czarnecki (Szczecin), E. Niesiołowska-Śreniowska (Łódź), doc. dr R. Schild (Warszawa), dr H. Więckowska (Warszawa), dr M. Chmielewska (Warszawa), dr J. Trzeciakowski (Warszawa), M. Marczak (Warszawa), H. Królik (Warszawa), J. Mościbrodzka (Warszawa), dr E. Kempisty (Warszawa), dr A. Kempisty (Warszawa), Z. Surgostowska (Warszawa), prof. dr W. Chmielewski (Warszawa), doc. dr S. K. Kozłowski (Warszawa), S. Wierzbicka-Pawłowska (Warszawa), E. Sachse-Kozłowska (Warszawa). Ponadto obradom przysłuchiwali się studenci archeologii Uniwersytetów w Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Łodzi, zainteresowani w badaniach mezolitu europejskiego.

W czasie sześciodniowych obrad przedstawiono w skrócie tematy prezentowane uprzednio w drukowanych tekstach oraz zaprezentowano szerzej referaty dotąd nie publikowane (P. Woodman, W. Taute, R. Schild, D. Mania, R. Desbrosse). W sumie złożyło się to na reprezentatywną panoramę mezolitu europejskiego, przedstawioną z różnych punktów widzenia, w zależności od szkoły, z jakiej wywodził się autor referatu.

Dyskusja koncentrowała się na kilku zagadnieniach:

1. Problematyce podziałów kulturowych i chronologicznych w poszczególnych regionach kontynentu. Większość referentów poświęciła swe wystąpienia prezentacji mezolitu małych stosunkowo terytoriów, próbując śledzić ewentualną lokalną ewolucję kultury mezolitycznej. Odnosiło się wrażenie, że wśród badaczy europejskich dominuje przekonanie o lokalnej ewolucji kultur późnopaleolitycznych i mezolitycznych. Teza ta zdaniem piszącego jest w wielu wypadkach niewątpliwie słuszna, nie można jednak przyjąć jej jako tłumaczenia wszystkich zmian kulturowych w mezolicie Europy. Wydaje się bowiem, co podkreśliłem w swoim referacie, że należy się liczyć również, przynajmniej w niektórych momentach, z dyfuzją zjawisk kulturowych, a nieraz nawet i z ruchami „migracyjnymi”, które to czynniki bywały także motorami ewolucji. Tak więc problem nie jest nowy, znają go i dyskutują również badacze innych epok.

Ponadto na podkreślenie zasługują stwierdzone w czasie dyskusji różnice dotyczące kryteriów podziałów kulturowych. W zależności od szkoły archeologicznej, z jakiej wywodził się poszczególni referenci, różne znaczenie nadawali oni terminowi „kultura archeologiczna”; i to zjawisko nie jest obce badaczom młodszych okresów. Trzeba jednak podkreślić, że właśnie dzięki Sympozjum, dzięki temu, że doszło do konfrontacji różnych punktów widzenia, mogliśmy się lepiej zrozumieć. Okazało się ponadto, że różnice klasyfikacyjne bardziej dotyczą nazewnictwa, a różne podziały są w zasadzie porównywalne ze sobą.

Próbną takiego porównania i pewnego ujednoczenia podziałów kulturowych europejskiego mezolitu podjął w swym referacie autor niniejszego sprawozdania. Przedstawiłem w nim ważniejsze jednostki kulturowe w ich rozprzestrzenieniu terytorialnym, czego żaden z referentów nie uczynił. Studia porównawcze mezolitu poszczególnych krajów doprowadziły do redukcji ilościowej jednostek kulturowych, które często w zależności od kraju, w jakim występowały, miały swe odrębne nazwy. Co ważniejsze, na ogół dopiero w trakcie Sympozjum niektórzy Koledzy uświadomili sobie „ponadpaństwowe” zasięgi szeregu zjawisk.

W dziedzinie, o której mowa, Sympozjum wyjaśniło szczególnie wiele dotychczasowych nieporozumień.

2. Ważne miejsce w obradach Sympozjum zajmowały sprawy społeczno-gospodarcze, którym poświęcono szereg referatów. Szczególnie żywą dyskusję wywołało wystąpienie T. Douglasa Price'a z USA na temat etnologicznych analogii dla społeczeństw mezolitycznych.

Drugim ważnym zagadnieniem były problemy rekonstrukcji społeczno-ekonomicznych wynikające z faktów uzyskanych metodami archeologicznymi. Szczególnie ciekawe okazały się tu tezy R. R. Newella i R. Schilda na temat interpretacji i rekonstrukcji obozowisk mezolitycznych. Wywołały one spore kontrowersje, dyskusja dotyczyła bowiem ważnych podstaw metodycznych.

Osobnym zagadnieniem, nie dyskutowanym wprawdzie, lecz poruszonym w szeregu referatów była interpretacja samego pojęcia „mezolit”. Zarysowały się ogólnie biorąc, dwie tendencje — tradycyjna, traktująca „mezolit” jako pojęcie wyłącznie chronologiczne, i nowo wprowadzona — zresztą m. in. przez niektórych

badaczy polskich — definicja mezolitu jako pojęcia przede wszystkim kulturowo-ekonomicznego. Ogranicza ona zakres terytorialny kultur mezolitycznych do strefy leśnej na północ od stepów nadczarnomorskich, Karpat i Alp (S. K. Kozłowski).

3. Trzecim problemem zaproponowanym wstępnie na Sympozjum były zagadnienia historii Europy we wczesnym holocenie. Część swego referatu autor sprawozdania poświęcił tym sprawom, próbując przygotować bazę do późniejszych rekonstrukcji historycznych. Problematyka historyczna związana była zresztą nierozdzielnie z kwestią klasyfikacji kulturowo-chronologicznej, a podstawowe zagadnienie stanowiła sprawa migracji, dyfuzji i ewolucji lokalnej kultur mezolitycznych.

4. Na koniec jeszcze inne zagadnienia sygnalizowane na Sympozjum to rekonstrukcja środowiska pierwotnego (D. Mania) i sztuka mezolitu (I. Loze).

Nie sposób nie docenić znaczenia tego pierwszego w dziejach badań nad mezolitem europejskim spotkania tak dużej liczby specjalistów. Wykazało ono, że już niemal we wszystkich krajach europejskich wyodrębniła się osobna specjalizacja archeologiczna — prahistoria wczesnego holocenu (ewent. + późnego plejstocenu). Do przeszłości zaczynają odchodzić czasy, kiedy to problematyką mezolitu zajmowali się badacze niewyspecjalizowani, „przy okazji” tylko opracowujący zagadnienia mezolityczne.

Na koniec parę słów wypada poświęcić przyszłym losom polskiej inicjatywy. W ostatnim dniu Sympozjum poddano pod dyskusję uczestników projekt ewentualnego kontynuowania ogólnoeuropejskich spotkań specjalistów. Zdobył on powszechne uznanie i postanowiono takie spotkania organizować w odstępach 3—4 letnich. Kolejne Sympozjum odbędzie się być może w Poznaniu.

Ponadto w ramach IX Kongresu UISPP w Nicei (1967 r.) planowane jest specjalistyczne Sympozjum dotyczące kultur europejskich od VIII do V tysiąclecia p.n.e. Jego organizatorem jest autor niniejszego sprawozdania.

S. K. Kozłowski

MIĘDZYNARODOWE ARCHEOLOGICZNE SEMINARIUM
 PIERWOTNE POCZĄTKI CYWILIZACJI
 W EUROPIE ŚRODKOWEJ I Wschodniej — KRAJINA
 25-26 PAŹDZIERNIKA 1971

W ramach Międzynarodowego Archaologicznego Seminarium 1971 roku, które ma miejsce w dniach 25-26 października 1971 roku w Warszawie, organizowane jest Międzynarodowe Archaologiczne Seminarium 1971 roku w Warszawie i Seminarium Archaologiczne 1971 roku w Warszawie.

Programem tego seminarium jest wykład i dyskusja w Warszawie, w dniu 25 października 1971 roku w Warszawie, w Warszawie.

Wykład ten jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku, który jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku, który jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku.

Wykład ten jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku, który jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku, który jest wykładem wprowadzającym do seminarium 1971 roku.